

## MÔ HÌNH KINH TẾ - MÔI TRƯỜNG SINH THÁI TRONG ĐIỀU KIỆN LÃNH THỔ TRUNG DU TỈNH THỪA THIÊN - HUẾ

*Hoàng Đức Triêm, Lê Văn Thăng*

*Đại học Tổng hợp Huế*

Lãnh thổ trung du Thừa thiên - Huế với diện tích khoảng 145.000 ha có địa hình phức tạp, mưa nhiều tập trung với cường độ lớn là những nhân tố gây xói mòn cơ học đất mạnh liệt.

Theo sử sách nơi đây đã trải qua gần 800 năm khai phá lại chịu hậu quả hai cuộc chiến tranh tàn phá nặng nề làm cho tài nguyên đất rừng bị kiệt quệ dẫn đến suy thoái môi trường sinh thái cần được phục hồi tái sinh.

Kết quả điều tra cho thấy trên lãnh thổ Thừa thiên - Huế có nhiều loại động vật đặc hữu như các loài Gà lôi, Trĩ sao, Voọc ngũ sắc, Vượn, Báo mai hoa,...; tài nguyên rừng phong phú và đa dạng, trong đó có nhiều loại gỗ quý như mun, gỗ đỏ, kền kền, sao ....

Tính đa dạng sinh học do đặc thù sinh thái và là nơi giao lưu của nhiều loài phương nam, phương bắc di cư đến. Tuy nhiên do khai thác bất hợp lý từ lâu đời nên hiện nay nhiều loài gần như bị tuyệt chủng chưa có khả năng phục hồi nguồn gen.

Bên cạnh đó đất đồi ngày một kiệt quệ, trong số 145.000 ha có hơn 96.300 ha có tầng đất rất mỏng hoặc trơ sỏi đá.

Để phục hồi lại môi trường sinh thái tự nhiên và tính đa dạng sinh học, góp phần phát triển kinh tế tỉnh nhà cần triển khai các mô hình kinh tế môi trường sinh thái hợp lý :

- Mô hình bảo vệ đai chân núi vườn Quốc gia Bạch mã. Với cấu trúc của mô hình mang tính chất bền vững, đặc biệt là các mô hình canh tác trên đất dốc phù hợp với khả năng và điều kiện địa phương. Hiện nay vườn Quốc gia Bạch mã có tổng diện tích 22.031 ha, dự kiến trong tương lai sẽ mở rộng đến 87.000 ha, nay vậy vai trò của mô hình bảo vệ đai chân núi của vườn Quốc gia sẽ rất quan trọng, trước mắt giữ cân bằng sinh thái bảo toàn nguồn gen quý hiếm đã được biết :

- + Về hệ động vật: Lớp thú có 55 loài 23 họ, 09 bộ  
Lớp chim có 150 loài 37 họ, 14 bộ
- + Về hệ thực vật: Quyết thực vật có 31 loài 25 chi 14 họ.  
Thực vật hạt trần có 11 loài 8 chi 6 họ  
Thực vật hạt kín có 459 loài 311 chi 104 họ.

Đồng thời khi vườn được mở rộng chính thức thì đai chân núi chính là bước đệm được tiếp tục phát triển lên và đóng vai trò thuộc nội vì lãnh thổ vườn Quốc gia, khi đó không còn là vùng đất trống đồi trọc.

*- Mô hình vườn cây ăn quả hộ gia đình.*

Mô hình loại này phổ biến ở Thừa thiên - Huế, rất phong phú và đa dạng về cấu trúc và thành phần loài. Tập quán của nhân dân là trồng mít, cam, chanh, ổi, thanh trà, nhãn, vải,... với một số cây trồng xen bên cạnh dưới bóng là dưa, măng cầu, chuối, mía, sắn, lạc, khoai lang,... quanh nhà trồng thêm một số cây lấy gỗ như bạch đàn, xoan, mít.

Mặc dù mô hình kiểu này qui mô nhỏ nhưng có tính chất bền vững cao về mặt sinh thái, vì có sự kết hợp hài hòa giữa yêu cầu đa dạng của các loài cây với nhau và với môi trường. Đây là dạng môi trường mang tính tự cung tự cấp. Ở Nam đồng, Bình điền (Hương trà) phát triển mạnh loại mô hình này và cần tiếp tục nhân lên ở nhiều địa phương.

**- Mô hình trồng dưa.**

Loại mô hình này có mặt hầu hết trên lãnh thổ trung du Thừa thiên - Huế, được trồng trong vườn nhà hoặc tập trung ở hợp tác xã, Nông trường Quốc doanh (Nam đông).

Qua khảo sát, chúng tôi nhận thấy rằng trồng dưa thuần loại trên đất đồi không có khả năng giữ đất, nước, khả năng chống xói mòn rửa trôi đất kém, hậu quả là chất dinh dưỡng ngày càng kiệt quệ, năng suất, chất lượng và hiệu quả kém. Ở trung du chỉ có thể trồng dưa theo mô hình nông lâm kết hợp.

**- Mô hình thông nhựa.**

Loại mô hình này mang tính chất qui mô tập thể, với khối lượng cây trồng lớn thường tập trung ở Phong Điền, Hương trà, Hương thủy, Phú lộc. Là cây ưu thế trên vùng trung du Thừa thiên - Huế mang lại hiệu quả kinh tế cao như cho củi, đem lại sản phẩm trung gian trong quá trình tía thưa cành, cần nghiên cứu đầy đủ điều kiện sinh thái để phát triển loại mô hình này.

**- Mô hình thông Caribae.**

So thông nhựa trên cùng một hệ sinh thái, thì thông Caribae là mô hình tạo nên sinh cảnh trồng rất đẹp mắt, cây phát triển thon thả, dáng đẹp, thân gỗ có giá trị cao trong công nghiệp giấy. Loại mô hình này có ở Nguyệt biều (Tây thành phố Huế). Cần nghiên cứu để triển khai nhiều nơi nhằm bảo tồn và phát triển nguồn gen.

**- Mô hình bạch đàn cao sản + keo lá tràm.**

Đây là loại rừng trồng hỗn giao giữa loại cây thân gỗ lớn với một loại cây họ đậu phát triển nhanh, đã được trồng ở một số nơi như Bình điền, Phú lộc, Nam đông, Hương thủy, Phong điền.

Nhận thấy mô hình kiểu này phát triển tốt, đặc biệt vai trò của keo lá tràm mang lại hiệu quả cao trước hết góp phần bảo vệ môi trường đất, nâng cao độ phì nhiêu. Bằng số liệu ở Trạm thực nghiệm của trường Đại học Tổng hợp Huế đã chứng minh điều đó.

| Thời gian lấy mẫu | Địa điểm lấy mẫu ở đất trồng tràm | Chỉ tiêu phân tích        |                          |                         |         |        |
|-------------------|-----------------------------------|---------------------------|--------------------------|-------------------------|---------|--------|
|                   |                                   | N thủy phân (mg/100g đất) | P250d tiêu (mg/100g đất) | K20d tiêu (mg/100g đất) | Mùn (%) | PH KCl |
| 10. 1987          | 1985                              | 3,8                       | 3,2                      | 0,98                    | 1,98    | 4,7    |
|                   | 1988                              | 3,9                       | 2,9                      | 0,32                    | 1,41    | 4,6    |
| 10. 1988          | 1985                              | 7,6                       | 7,6                      | 2,85                    | 2,09    | 4,7    |
|                   | 1988                              | 7,2                       | 7,0                      | 3,20                    | 1,87    | 4,9    |
| 6. 1989           | 1985                              | 9,8                       | 8,0                      | 5,14                    | 2,86    | 4,9    |
|                   | 1988                              | 7,9                       | 7,8                      | 5,08                    | 2,02    | 4,9    |

Nên phát triển mạnh loại mô hình này tùy từng điều kiện sinh thái cụ thể.

**- Mô hình rừng tre nửa.**

Ven sông Ô lâu, bà con nông dân xã Phong thu (Phong điền) có tập quán quen trồng rừng tre nửa theo phương thức nông lâm kết hợp.

Loại mô hình này phát triển nhanh, mang lại hiệu quả kinh tế, ngoài ra nó còn đóng vai trò quan trọng trong việc bảo vệ môi trường đất.

**- Mô hình cao su.**

Là cây phân bố tự nhiên trong các khu rừng rậm nhiệt đới, Việt nam đã nhập nội từ năm 1900. Riêng ở Thừa thiên - Huế đang trồng thử nghiệm ở Bình điền (Hương trà), cũng có thể phát triển ở Xuân lộc (Phú lộc).

- *Mô hình hồ tiêu.*

Sau năm 1980, cây hồ tiêu mới có mặt nhiều ở Thừa thiên - Huế, nhất là ở Bình Điền, Xuân lộc, Khe tre. Mô hình loại này mang lại một số hiệu quả kinh tế, nhưng do thị trường tiêu thụ có nhiều thay đổi do đó hiện nay sự đầu tư đang gặp khó khăn, đồng thời điều kiện sinh thái ở trung du Thừa thiên - Huế ít thích nghi cho cây tiêu, do đó mô hình loại này là ưu tiên thứ yếu.

- *Mô hình cây chè.*

Trung du Thừa thiên - Huế, chè ít được phát triển ở qui mô lớn, chủ yếu là hộ gia đình. Duy nhất chè được phát triển ở qui mô quốc doanh là nông trường chè Nam đông. Tuy nhiên do một số hạn chế như hiện nay, chè trồng không có hệ thống cây phòng hộ và không giải quyết chất đốt do đó hệ thống rừng phòng hộ xung quanh đang và sẽ bị khai thác mạnh làm ảnh hưởng tới môi trường sinh thái vùng Nam đông và phụ cận.

Tóm lại, để phát triển vững chắc ở trung du Thừa thiên - Huế, việc tạo lập và phát triển mạnh các mô hình kinh tế - môi trường sinh thái là cần thiết vừa đề nâng cao năng suất cây trồng nhưng đồng thời góp phần bảo vệ đất đai, hạn chế suy thoái môi trường.

Tuy nhiên việc xây dựng mô hình sinh thái ở đây cần phải theo thứ tự ưu tiên như sau:

Trên đất tốt, địa hình dốc vừa, diện tích lớn có thể phát triển mô hình : Cao su hay hồ tiêu.

Trên đất khá tốt, địa hình dốc-dốc vừa có thể phát triển cà phê, chè hay cây lâm nghiệp.

Trên đất còn lại tùy điều kiện có thể trồng keo lá tràm, thông, bạch đàn cao sản hay tre nứa...

Trong các mô hình có thể kết hợp trồng xen cây nông nghiệp ngắn ngày, trồng rừng trên các diện tích cây nông nghiệp, trồng cây nông nghiệp dưới tán cây công nghiệp.

Phụ thuộc vào điều kiện tự nhiên, kinh nghiệm và khả năng tổ chức đầu tư của người sở hữu mà kiến tạo mô hình RVAC, VAC, RVC, RV ... Thực hiện được một trong những loại mô hình trên là đồng thời đạt được hai mục tiêu: Hiệu quả kinh tế và bảo vệ môi trường trên lãnh thổ trung du Thừa thiên - Huế .

## TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Budowcki, Gerardo. Applicability of Agroforestry systems, International workshop on Agroforestry in the African Humid Tropics, Ibadan, Nigeria. 1991.

VNU. Journal of science. Nat. sci, t.XI, n<sup>o</sup>3 - 1995

### THE MODELS OF ECONOMY - ECOLOGICAL ENVIRONMENT IN THE CONDITION OF THE MIDLANDS OF THUA THIEN - HUE PROVINCE

*Hoang Duc Triem, . Le Van Thang*  
*Hue University*

To analyse some very basic the characteristic feature of the midlands of Thua thien - Hue province, the article affirm that to restore the natural ecological environment and biodiversity, helping to develop the economy of the province, the realization of full and generality the models of economy - ecological environment that are the best in this area.

The models of economy - ecological environment are mode of use of soil that have meaning many sides, limiting the factors to make the environmental throwback, in addition to raise up for the land quality.

On that basic, the article analysed 10 kind of economic - ecological environmental models now, the best and the limiting of each model from that proposing some opinions for rational of use the midlands of Thua thien - Hue province.